

ZGODOVINSKI ZBORNIK.

PRILOGA

LJUBLJANSKEMU ŠKOFIJSKEMU LISTU.

—••••• Izhaja v nedoločenih obrokih. •••••—

Enajsto leto.

Ljubljana, meseca aprila 1898.

Številka 45.

Zgodovina horjulske fare.

Sestavil Jožef Kržišnik.

(Nadaljevanje.)

V tej dolinici ste vasi Horjul in Ljubgojna. Tudi je tukaj najboljši svet. — Lipalica se prične pri Vrzdencu in se razteza med Zagorico, Stajami in Zaklancem na severni strani in južnim pogorjem do Lesnega Brda na južni strani. Kar je Lipalice na levem bregu Velike vode, je bila že preje razdeljena med posestnike. Posamezne parcele še sedaj obdaja grmovje, ki tvori živo mejo. Take ograjene kose imenujejo Horjulci „vrtove“. Pašniki na desni strani Velike vode so bili do l. 1869 občinska lastnina. Takrat so jih razdelili med posestnike po številu glav živine, katero je do tedaj pošiljal na skupni pašnik. Skoraj vsa Lipalica je močvirnata. Struga Velike vode se zviija po Lipalici kakor kača. Polna je blata. Vsled nezatnega padca ravnine voda rada zastaja. V teku jo tudi zavira ozka struga, ki se zlasti stisne pri mostu pod Lesnim Brdom. Tam ne more naprej, če je le nekoliko narasla. Zato izstopi po vsakem deževju iz struge in preplavi zlasti vshodno polovico Lipalice, ki je med Stajami, Zaklancem in Lesnim Brdom. Tudi za mostom pri Lesnem Brdu izstopi Velika voda in preplavi polje Podolničanov in Brezničanov. — Prevelika mokrota škoduje travnikom in pašnikom. Sladka trava noče rasti na močvirnatem svetu. Zato uspeva predvsem konjska klaja v Lipalici. Njive so samo na takih mestih, ki so malo nad višino Lipalice (332 m). Horjulci imajo rodovitne njive, ker je tam svet že 342 m nad morsko gladino.

V Lipalici so že večkrat naleteli ljudje na premogove žile. Predvsem so dobili antracit. Ker je tega malo na enem kraju, so l. 1895. in spomladi 1896

začeli kopati in vrtati v zemljo na dveh mestih, da bi dobili rujavi premog. Združilo se je v to svrhu več slovenskih bogatinov, ki so založili potrebno svoto. Delo je vodil inženir g. Glowacki. Prišli so do šote; vrtali so še dalje, a brez uspeha. Sedaj so opustili za negotov čas nadaljno iskanje.

Na Pečevju pod Grebenom so kopali nekdanje železno rudo. To so vozili v Železnike ali v Kropo. Ko so delodajalci opustili plavže v Železnikih, so zapustili rudokopi horjulske župnije. S tem je prenehalo tudi delo. Zahodno od Vrzdence, v Celarjih, so nekdanje tudi kopali železno rudo. Ta kraj leži že v podlipški fari

S posebnimi znamenitostmi se horjulska fara ne more ponašati. Župnik Veriti je omenil: „V tej župniji ni nič znamenitega.“¹⁾ Če pripomnimo, da se dobé v horjulski fari nekatere jame z malimi kapniki, je vse povedano. Tako je v Skledarjevem Rogu jama, velika kakor hiša. V nji visijo kapniki podobni ledenim svečam. En kamen je spodaj natečen v podobi človeške glave. V Balenčevem je jama, ki je menda pol ure dolga. V nji se tudi nahajajo taki kapniki.

Glavni potok v horjulski župniji je Velika voda, tudi Horjulšica ali Švica (Šujica) imenovana. Valvazor jo imenuje Širmanca, a domačini ne poznajo tega imena.²⁾ Horjulci vedó samó za Veliko vodo, ki izvira pod Št. Joštom. Potem teče mimo Vrzdence, čez Lipalico, pod Zaklancem in Podolnico proti Dobrovi.

¹⁾ „In hac Parochia nihil admiratione dignum.“ Comp. d. p. Horjul.

²⁾ Prim. Zgod. dobrovske fare, str. 8.

Kako močvirnata je Lipalica vsled Velike vode, smo že zgoraj omenili. Velika voda dobi več manjših pritokov. Vsi studenci, ki izvirajo na južni strani severnega pogorja ali na severni strani južnega pogorja, pošiljajo svojo vodo v Veliko vodo. Studenci so večidel bistri in mrzli, tako da dobimo tudi postrvi v stranskih pritokih. Ti studenci in pritoki navadno nimajo nobenega pravega imena. Horjulec pozna samo Veliko vodo, ostale pritoke imenuje kar navadno „Voda“. Omeniti hočemo samo dva studenca, ki najbolj zalagata z vodo glavni potok. Ta dva sta Vrzdenski studenec in Izvirše, ki teče skozi Horjul proti Stajam, kjer se izliva v Veliko vodo.

Vas Vrzdencec (Schönbrunn) je prejela ime od studenca, ki izvira pred vasjo na več mestih iz zemlje. Voda njegova je jako dobra, hladna studenčnica. Tudi Valvasorju so sporočili o tem studencu, da ga je omenil v svoji knjigi.¹⁾ Kako bistra in mrzla je voda tega studenca, priznal je slavni pisatelj s tem, da je primerjal njega polétno mrzloto z ledom in bistrino s kristalom. Ko so iskali dobre vode za vodovod ljubljanski, so prišli preiskavat tudi vrzdenski studenec. Vrzdenci so se že bali zanj, ker jih zaklada s pitno vodo, jim služi za napajanje živine in pranje. K sreči se je zdel preiskujočim gospodom predrag vodovod od tega studenca do Ljubljane. Romarji, ki gredo skozi Vrzdencec na Dobrovo, radi pri tem studencu počivajo ter so polni hvale radi izvrstne vrzdenske studenčnice.

Skozi Horjul teče voda Izvirše.²⁾ Ime je dobila od studenca Izvirše pod Horjulskim Tabrom. Ta pritok ima toliko vode, da goni štiri mline in eno žago, predno pride do Horjula. Ob deževnem vremenu zelo naraste. Tedaj prinese iz podzemeljskih votlin tudi razne ribe. Posebno velik je bil ta pritok dné 2. avgusta 1880. Struga je bila kmalu premajhna in voda je tekla kar po cesti v vas. G. župnik se je moral peljati z vozom k bolniku, katerega je hotel ravno takrat obiskati.

V močvirnato Veliko vodo ne pridejo postrvi. V nji so navadne ribe ščuke, menki, klini in linjaki (Schleie). Raki so poginili za račjo kugo. V malem pritoku Brezovcu (med Zaklancem in Horjulom) je mnogo rakov slabejše vrste, takozvanih koščakov. Za ribji lov v Veliki vodi in njenih pritokih plačuje najemnik vsako leto 10 gl. Loviti sme do Dobrove. — V Lipalici za-

sledujejo lovci tudi divje ptiče, zlasti divje race, kozice in kljunače.

Podnebje je v zdravstvenem oziru dobro v horjulski fari. Včasih sicer pobero nalezljive bolezni nekaj več faranov, a to se ne zgodi redno vsako leto. L. 1793. in 1794. je umrlo 68 otrok za kozami. Griža je umorila leta 1797. tudi 17 oseb. L. 1801. in 1802. so zopet divjale koze. Spravile so v grob 47 faranov. Griža je divjala l. 1806. in 1809. Potem je bil mir do l. 1837. Tedaj je zopet umrlo za grižo 18 domačinov. Ravno toliko jih je umorila leta 1851. Za kolero so umrli l. 1836. samo 4 farani. Huje je bilo za Horjulce l. 1855. Kapelan Volčič je pokopal tekom poldruega meseca 25 horjulskih vaščanov. Najhuje so divjale bolezni l. 1873. in 1874. Prvo leto je razsajala griža. Za njo so prišle koze, ki so umorile 47 faranov. Koze so se še dvakrat pokazale v fari; l. 1883. je umrlo za njimi 24 oseb in leta 1888. in 1889. celó 57 otrok. Leta 1894. je umrlo za davico 28 otrok. — Močvirje v Lipalici povzroči, da zakriva megla pomladi in jeseni skoraj celo dopoldne solnce. Dežja je padlo od 1. jul. 1895 do 30. jun. 1896 celih 1561.2 mm., in sicer največ v oktobru (454.2 mm.), najmanj meseca januarja (6.8 mm). Deževnih je bilo 123 dnij, snežilo je pa v 17 dneh. Ombrometrična štacija je bila osnovana v Horjulu dné 1. julija 1895. Zapisnik je vodil irprva g. župnik, v l. 1897 je pa prevzel ta posel neki drug posestnik iz Horjula.¹⁾ Tekom leta 1895—1896 se je slišalo gromenje v 26 dneh. Največkrat trešči v zaklanško cerkev sv. Urha. V Polhovem Gradcu je našel g. župnik star listek, na katerem je bilo zapisano, da je dné 17. junija l. 1703. (III. ned. po binškoštih in shod pri sv. Urhu) kmalu po 12. uri treščilo. Strela je ubila 4 ljudi (Janeza Setnikar, 40letnega cerkvenika s Korena, 30 let starega Gregorja Leben iz Briš, 30letno Marušo Jernač s Samotorice in 26letnega Matevža Pivk iz Horjula) in 19 drugih je nevarno poškodovala. 26. junija l. 1888. je štirikrat zaporedoma udarila strela v zvonik zaklanške cerkve. Strela je prišla v žagrad; tam je razbila omaro in uničila 4 mašne plašče popolnoma, 2 deloma. Škode je napravila okoli 100 gold. Zadnjič je treščilo v cerkev 29. maja 1896. Strela je prišla iz zvonika skozi zid za veliki oltar, kjer je vrgla na tla dva svečnika. Potem je preklala vrhno stopnico pri velikem oltarju in šla v zemljo. — V ostalih vaseh horjulske fare je ubila strela tekom zadnjih 100 let dve osebi. Dné 21. junija 1827 je treščilo ob 3. uri popoldne v 27letno Marijo Jakomin, ko je delala na polju. 23. sept. 1883 je tre-

¹⁾ Schönbrunn bei Hültzeneck. Der Name entspringt ihm aus einer daselbst hervordringender Brunnquelle, die im Sommer mit ihrer Kälte das Eis gleichwie mit Klarheit den Krystall ausfordert. — Valvasor, Ehre des Herzogth. Krain I. 261.

²⁾ Izviršče.

¹⁾ Nadaljnih zapiskov ni dobil pisatelj v roke.

ščilo ob pol 10. uri dopoldne v Horjulu v hišo št. 42. Strela je zadela tudi 73letno Evo Terček, ki je naslednji dan umrla.

Potres je razgrajal v horjulski fari predvsem leta 1880., 1882. in 1895. — V letu 1880. so čutili 24. julija trikrat močen potres, namreč ob 4. uri 45 m. zjutraj, ob polu 6. uri zjutraj in ob 8. 45 m. dopoldne. Tri dni kasneje je bil zopet velik potres ob 8. uri 20 m zvečer. 3. avgusta se je stresla zemlja ob tri četrt na 4 zjutraj, 9 sept. ob 2. uri zjutraj; 7. oktobra ob tri četrt na 10. dopoldne; dné 9. novembra je bil hud potres ob pol 8. uri zjutraj in zadnji 14. nov. ob tri četrt na 5 pop. V Horjulu niso napravili ti potresi znatne škode. L. 1882. je bil dné 17. julija močen, eno minuto trajajoč potres ob polu 5. uri zjutraj, nekaj minut pozneje še dva manjša in ob tri četrt na 5 zopet dva. Ob tri četrt na 9 se je zemlja grozno stresla. Ura v starem župnišču je obstala in zidovje je skoraj v vseh sobah dobilo razpoke. Ob 10. uri, četrt na 1 in ob 4 uri popoldne so zopet čutili potres in naslednji dan še ob 5. uri 7 m. zjutraj in ob 10. uri dopoldne.

Leta 1895. je napravil potres veliko škodo tudi horjulskim faranom. Najhuje je poškodoval podružno cerkev sv. Urha v Zaklancu. Knezoškof. ordinarijat je poslal 150 gld., da so vsaj lahko začeli s popravo. Na Vrzdencu sta dva posestnika do tal podrla svoji hiši, ker človek ni bil varen življenja v njih. Tudi novo župnišče je mnogo trpelo. Vse poprave so stale nad 200 gld. Horjulskim faranom je dovolila vlada 2170 gld. podpore in 14.240 gld. brezobrestnega posojila. Podpore in posojila so dovolili:

V Horjulu 47 posestnikom 930 gld. podpore in 3880 gld. posojila; na Ljubgojni 1 posestniku 30 gld. podpore in 3 posestnikom 360 gld. posojila, na Samotorici 3 posestnikom 1180 gld. posojila na Vrzdencu 28 posestnikom 670 gld. podpore in 5820 gld. posojila; v Zaklancu 2 posestnikoma 320 gld. podpore in 10 posestnikom 1930 gld. posojila; v Podolnici 16 posestnikom 220 gld. podpore in 1070 gld. posojila.

V celi občini horjulski, ki je večja od fare, so dobili podpore 2290 gld. in okoli 23.000 gld. brezobrestnega posojila. — Zaklanški kovač Vrhovec je prosil podpore, ker je bila njegova hišica čisto razrušena. C. kr. okr. glavarstvo je ukazalo ceniti škodo in izročiti popravo domačemu zidaškemu mojstru, ki je prevzel delo za 300 gld. To svoto je plačalo glavarstvo po dokončani prezidavi. Kovač je imel navrh še dobiček, ker je sam napravil vsa v njegovo stroko spadajoča dela. — Zadnji potresi so bili 1. jul. 1895

ob 10. uri 30 m. zvečer, 29. avg. ob 4. uri zjutraj, 2. sept. ob 11. uri zvečer in 8. oktobra ob 12. uri 10 m. po noči.

Za promet služite faranom dve okrajni cesti. Prva vodi z Vrzdencu skozi Horjul, Zaklanec in Podolnico po Grabnu na Dobrovo. Izprva je bila okrajna cesta samo do vrzdenškega studenca. Sedaj je sprejet med okrajne ceste še del pota, ki sega do razpotja, kjer se odloči cesta v Št. Jošt. To okrajno cesto so l. 1895. malo popravili. Preje je bila od Horjula dalje tako ozka, da je pokril že en voz vso cesto. Sedaj je vsaj v tem oziru popravljena in razširjena. Cestni odbor je začel priganjati posestnike, da so začeli posipati cesto. — Druga okrajna cesta veže Vrhniko s Horjulom in Polhovim Gradcem. Čez Lesno Brdo precej dobro izpeljana cesta stopi na horjulski svet pri mostu pod Lesnim Brdom. Pri prvi hiši se združi z dobrovsko okrajno cesto do Zaklanca, kjer se odcepi proti severu čez hrib Župnik in v Prosci prestopi na pograbski svet. — O ostalih cestah in stezah je bolje, da molčim.

II.

Statistični opis horjulske fare.

Število stanovnikov je bilo v fari v raznih časih različno. Omeniti moram že sedaj, da je bila večja fara ob svoji ustanovitvi, kot je sedaj. Leta 1789. je obsegala horjulska fara vasi Horjul, Ljubgojno, Vrzdenc, Samotorico, Koreno, Zaklanec, Podolnico in Lesno Brdo. Po zapisniku, katerega je sestavil l. 1811. župnik Matej Wolf, je bilo tedaj v fari 1335 stanovnikov. Posamezne vasi so bile tako-le naseljene:

V vasi Horjul	je bilo	391	prebivalcev;
„ „ Ljubgojna	„ „	81	„
„ „ Vrzdenc	„ „	260	„
„ „ Samotorica	„ „	123	„
„ „ Koreno	„ „	106	„
„ „ Zaklanec	„ „	142	„
„ „ Podolnica	„ „	125	„
„ „ Lesno Brdo	„ „	107	„

Župnik Matej Wolf je odstopil l. 1811. s škofijskim dovoljenjem soseske Vrzdenc, Samotorico in Koreno pograbski fari, Lesno Brdo pa vrhniški. Župnik Veriti je dobil l. 1812 nazaj soseski Samotorico in Vrzdenc. Soseski Koreno in Lesno Brdo ste pa ostali vsled škofijskega odloka z dné 26. novembra 1812 pri Polhovem Gradcu, oziroma pri Vrhniki. Število faranov se je vsled tega znižalo za 213 oseb. Naslednje številke nam kažejo, kako se je množilo število stanovnikov ob raznih štetjih:

Leta 1812. je bilo v horjulski fari 1100 duš;

"	1821. ¹⁾	"	"	"	"	1135	"
"	1831. ²⁾	"	"	"	"	1341	"
"	1838. ³⁾	"	"	"	"	1329	"
"	1848.	"	"	"	"	1452	"
"	1856.	"	"	"	"	1421	"
"	1867.	"	"	"	"	1494	"
"	1880.	"	"	"	"	1410	"
"	1890.	"	"	"	"	1532	"

Ohranjeni zapiski v knjigah „Status animarum“ (I—III) nam povedó, koliko prebivalcev je štela vsaka vas v letih 1838, 1848, 1856, 1867, 1880 in 1890. Za število hiš imamo poročila iz let 1840,³⁾ 1867, 1880 in 1890. Nastopni tabeli nam bodete pojasnili naraščaj tekem zadnjih 60 let:

I.

Imena vasij	Število prebivalcev v letih:					
	1838	1848	1856	1867	1880	1890
Horjul	451	499	487	535	535	538
Ljubgojna	81	96	106	104	98	116
Vrzdencec	342	348	338	368	331	430
Zaklanec	167	207	200	201	180	176
Podolnica	165	187	193	189	165	193
Samotorica	123	115	97	97	101	79
Skupaj	1329	1452	1421	1494	1410	1532

II.

Imena vasij	Število hiš v letih:				
	1840	1867	1880	1890	1895
Horjul	65	71	81	90	93
Ljubgojna	15	15	16	17	17
Vrzdencec	48	50	55	56	60
Zaklanec	26	28	30	31	32
Podolnica	27	27	28	29	29
Samotorica	16	12	13	12	13
Skupaj	197	203	223	235	244

Število faranov počasi narašča. Poljedelstvo namreč ne more preživiti večjega naraščaja. Zato se mnogo domačinov oprime rokodelstva, ter gre z doma za kruhom. Gledé Samotorice je treba pripomniti, da spadajo pod horjulsko faro samo hiše št. 4—12, 14, 16, 21 in 23. Dve koči (št. 8 in 21) sta prazni.

Rojstno matico je začel spisovati že prvi vrzdenški beneficijant l. 1733. Poročne in mrtvaške matice so si omislili l. 1787. po ustanovitvi samostojne lokalije na Vrzdencu. Ko je prenehala l. 1789. vrzdenška lokalija, je horjulski župnik kar nadaljeval matice. Od l. 1787.

¹⁾ Primerjaj Diözes von Laibach, 1821.

²⁾ Primerjaj Catalogus cleri, aa. 1831.

³⁾ Status animarum.

⁴⁾ Compend. descr. par. Horjul.

nadalje so vse matice pravilno spisane. Matice so pisali v nemškem jeziku. Župnik Veriti je rabil latinski jezik do konca l. 1836. Potem so se župniki posluževali nemščine. Leta 1878. si je omislil g. župnik slovenske mrliške bukve in l. 1896. tudi slovensko krstno knjigo.

Iz farnih matic podam podroben pregled rojenih, umrlih, poročenih in birmanih. Da bode vse jednako izpeljano, se začno prve tri tabele z l. 1787. Tabela krščenih otrok med l. 1733 in 1787 hočem navesti pri zgodovini vrzdenškega beneficija.

A.

R o j e n i h j e b i l o :											
v letu	dečkov	deklic	skupaj	v letu	dečkov	deklic	skupaj	v letu	dečkov	deklic	skupaj
1788	16	23	39	1825	23	21	44	1862	18	20	38
1789	15	22	37	1826	25	23	48	1863	17	22	39
1790	32	28	60	1827	15	19	34	1864	26	20	46
1791	28	30	58	1828	19	25	44	1865	23	24	47
1792	27	26	53	1829	27	18	45	1866	21	22	43
1793	29	33	62	1830	17	15	32	1867	17	20	37
1794	27	19	46	1831	12	20	32	1868	22	20	42
1795	29	19	48	1832	23	21	44	1869	30	15	45
1796	31	30	61	1833	20	19	39	1870	23	24	47
1797	25	25	50	1834	21	12	33	1871	28	24	52
1798	24	22	46	1835	36	19	55	1872	25	18	43
1799	29	25	54	1836	24	15	39	1873	28	27	55
1800	28	14	42	1837	21	18	39	1874	31	26	57
1801	22	24	46	1838	29	29	58	1875	32	26	58
1802	20	32	52	1839	20	24	44	1876	26	31	57
1803	28	21	49	1840	25	27	52	1877	30	25	55
1804	18	29	47	1841	22	30	52	1878	36	33	69
1805	27	22	49	1842	20	26	46	1879	27	19	46
1806	27	22	49	1843	20	31	51	1880	36	29	65
1807	25	26	51	1844	26	33	59	1881	28	29	57
1808	31	26	57	1845	22	18	40	1882	30	36	66
1809	19	32	51	1846	33	24	57	1883	33	25	58
1810	26	40	66	1847	27	32	59	1884	27	30	57
1811	34	32	66	1848	23	22	45	1885	39	28	67
1812	13	31	44	1849	37	27	64	1886	37	36	73
1813	32	31	63	1850	23	27	50	1887	25	34	59
1814	21	20	41	1851	21	17	38	1888	31	37	68
1815	23	30	53	1852	22	28	50	1889	39	37	76
1816	24	17	41	1853	21	30	51	1890	25	22	47
1817	18	14	32	1854	15	19	34	1891	35	26	61
1818	20	15	35	1855	21	14	35	1892	27	31	58
1819	27	18	45	1856	22	20	42	1893	35	32	67
1820	29	20	49	1857	22	19	41	1894	24	21	45
1821	20	19	39	1858	19	19	38	1895	29	27	56
1822	25	24	49	1859	18	20	38	1896	20	26	46
1823	24	18	42	1860	18	16	34				

Število nezakonskih otrok je v tekočem stoletju večje, kot je bilo v preteklem. To zakrivi bližina

glavnega mesta in slaba odgoja. Od l. 1733. do l. 1800. je bilo krščenih na Vrzdencu, oziroma v Horjulu 28 nezakonskih otrok, a od l. 1800. do l. 1895. že 175. Največ nezakonskih otrok (36) je bilo rojenih v horjulski fari med l. 1837 in 1847. Zato je povsem opravičena tožba župnika Veriti-ja¹⁾: „Parochiani Horjulenses sunt omnes catholici in moribus non nimis corrupti, tamen deteriores facti, dabuntque progeniem vitiosorem, quia peccantes in leges immunitatem habent!

Na Lesnem Brdu so imeli pograjski baroni svoj lovski gradič. Med l. 1789 in 1811, dokler je pripadalo Lesno Brdo horjulski župniji, so se rodili Jožefu Antonu baronu Polhograjskemu trije otroci, ki so prejeli zakrament sv. krsta v horjulski farni cerkvi. Dne 28. avgusta 1790 je krstil domači grajski duhovnik g. Edmund Bobek²⁾ hčerko Marijo Avguštino Jožefo Rozalijo. Botra sta bila kmet Janez Prošnik in kmetica Elizabeta Lavriša. — Župnik g. Tomaž Rozman je podelil dne 9. junija 1794 zakrament sv. krsta sinu baronovemu Janezu Antonu Vincenciju Fer. Felicijanu; botrovala sta gostač Martin Puzer in njegova žena Marjeta. Tretje dete, hčerko Klementino (roj. 7. nov. 1797), je prišel krstit ujec Sigfrid grof Gallenberg, stolni kanonik v Ljubljani. Botra sta bila ekscelenca Sigmund grof Gallenberg in grofinja Cecilija Gallenberg, roj. grofica Pozon.

B.

U m r l o j i h j e :											
v letu	moških	žensk	skupaj	starost najstarejšega		v letu	moških	žensk	skupaj	starost najstarejšega	
1787	17	23	40	78	let	1803	19	17	36	88	let
1788	10	9	19	76	„	1804	15	15	30	68	„
1789	13	27	40	80	„	1805	21	18	39	91	„
1790	26	17	43	86	„	1806	31	29	60	84	„
1791	19	30	49	85	„	1807	30	23	53	80	„
1792	23	24	47	97	„	1808	17	32	49	76	„
1793	41	27	68	75	„	1809	40	33	73	74	„
1794	40	39	79	87	„	1810	18	34	52	79	„
1795	27	29	56	76	„	1811	15	16	31	82	„
1796	23	25	48	69	„	1812	9	20	29	88	„
1797	36	36	72	76	„	1813	16	23	39	90	„
1798	18	23	41	75	„	1814	20	26	46	76	„
1799	20	14	34	76	„	1815	17	13	30	81	„
1800	20	32	52	65	„	1816	12	15	27	79	„
1801	38	23	61	84	„	1817	27	26	53	88	„
1802	26	23	49	68	„	1818	10	11	21	86	„

¹⁾ Compendiosa descr. Par. Horjul.

²⁾ Bivši cistercijsenz v samostanu Maria Brunn pri Kostranjevi.

U m r l o j i h j e :											
v letu	moških	žensk	skupaj	starost najstarejšega		v letu	moških	žensk	skupaj	starost najstarejšega	
1819	10	9	19	76	let	1859	18	25	43	75	let
1820	5	13	18	68	„	1860	12	17	29	81	„
1821	16	12	28	93	„	1861	9	9	18	76	„
1822	6	21	27	88	„	1862	20	11	31	78	„
1823	8	15	23	70	„	1863	12	20	32	82	„
1824	21	22	43	89	„	1864	23	14	37	80	„
1825	17	12	29	82	„	1865	16	17	33	76	„
1826	18	8	26	94	„	1866	12	11	23	81	„
1827	8	19	27	85	„	1867	15	11	26	77	„
1828	11	19	30	75	„	1868	13	9	22	88	„
1829	15	18	33	82	„	1869	12	12	24	79	„
1830	22	16	38	78	„	1870	16	20	36	86	„
1831	12	27	39	74	„	1871	14	13	27	83	„
1832	20	22	42	83	„	1872	12	15	27	77	„
1833	17	14	31	74	„	1873	21	19	40	73	„
1834	18	14	32	80	„	1874	48	45	93	84	„
1835	20	10	30	83	„	1875	18	16	34	80	„
1836	20	21	41	74	„	1876	22	11	33	89	„
1837	32	26	58	82	„	1877	19	18	37	87	„
1838	22	18	40	82	„	1878	15	16	31	86	„
1839	8	8	16	78	„	1879	17	9	26	77	„
1840	20	14	34	85	„	1880	14	18	32	80	„
1841	15	27	42	70	„	1881	13	22	35	82	„
1842	15	15	30	73	„	1882	13	19	32	80	„
1843	30	35	65	84	„	1883	38	28	66	84	„
1844	16	18	34	86	„	1884	18	16	34	75	„
1845	25	21	46	78	„	1885	28	20	48	81	„
1846	20	27	47	78	„	1886	16	20	36	76	„
1847	17	15	32	91	„	1887	26	29	55	79	„
1848	17	14	31	83	„	1888	40	39	79	85	„
1849	24	19	43	74	„	1889	21	26	47	84	„
1850	25	29	54	83	„	1890	18	19	37	84	„
1851	31	25	56	83	„	1891	24	14	38	77	„
1852	29	19	48	76	„	1892	14	15	29	82	„
1853	20	23	43	90	„	1893	19	16	35	82	„
1854	12	14	26	71	„	1893	24	42	66	86	„
1855	23	27	50	76	„	1895	18	19	37	79	„
1856	17	12	29	80	„	1896	24	28	52	89 ¹⁾ ₂	„
1857	30	22	52	83	„						
1858	16	13	29	82	„						

V fasiji, katero je sestavil župnik Matej Wolf dne 15. maja 1811, je zapisano, da je živel takrat v horjulski fari 1335 stanovnikov. Ko so odvzeli dve soseski, Koreno in Lesno Brdo, je ostalo l. 1812. še 1172 faranov. Med letom 1813. in l. 1890. je bilo rojenih v horjulski fari 3663 otrok, umrlo je pa v istem času 2880 ljudij. Iz tega je razvidno, da je bilo več rojenih 783 oseb. Če te prištejemo k prvotnemu številu, bi morale živeti v horjulski fari pri zadnjem ljudskem štetju (31. decembra 1890) 1955 oseb brez všteti pri-seljencev. V resnici so našli tedaj v celi fari samo

1532 stanovnikov. Ostalih 423 faranov (21 6% vsega prebivalstva) je šlo z doma.

Nad 70 ljudij je umrlo v l. 1794 (79), 1797 (72), 1809 (73), 1874 (93) in 1888 (79). Več kot 70 otrok se je rodilo samo l. 1886 in 1889. — Najbogatejšo žetev je imela smrt l. 1874. Samo za kozami je umrlo 47 oseb. Dogodilo se je, da so ležali na mrtvaškem odru isti dan trije mrličji.

Tekom let se je ponesrečilo več faranov. Mnogo jih je umrlo vsled padca z drevesa ali druge višave. Leta 1788. je nesrečno padel z drevesa 43letni Martin Vrhovec iz Horjula, hiš. št. 50; leta 1793. se je ubil 23letni Šimen Škof z Vrzdence, hiš. št. 39. Naslednje leto je padel z drevesa 52letni Jožef Cankar s Samotorice, hiš. št. 16. Leta 1807. je umrl vsled nesrečnega padca Andrej Burjak iz Zaklanca, h. št. 3; star je bil 60 let. V domači hiši je padla in se ubila leta 1823. Jera Šerak, doma v Horjulu, h. št. 15; dosegla je starost 53 let. Devet let kasneje je padel na Samotorici z drevesa in se ubil 16letni Anton Velikovrh. Ista smrt je doletela l. 1836. 59 let starega Gregorja Prebil iz Horjula, hiš. št. 61. Dne 15. januarja 1846 je umrl vsled nesrečnega padca 16letni Jernej Petrovčič z Vrzdence, h. št. 29. Na podoben način se je ponesrečil leta 1866. Janez Rozman z Vrzdence h. št. 6, star 29 let. S smreke je padel in umrl 1. avgusta 1866 Tomaž Grdadolnik, star 65 let in doma na Samotorici h. št. 4. Dne 9. oktobra 1893 je padel s strehe in se ubil 37letni gostač Anton Jevce z Vrzdence h. št. 2. Horjulec Lovrenc Koprivec je lezel na kaščo spat. Padel je doli in si zlomil vrat. To se je zgodilo leta 1897. — Zopet drugi so morali umreti, ker se je zvrnilo nanje drevo, ali jih je ubila skala. Tako se je podrlo drevo na 58letnega Jakoba Leben iz Horjula, h. št. 10. Umrl je previden 14. januarja 1846. Hrast se je zvrnil na 33letnega Martina Pivk z Vrzdence, hiš. št. 27. Umrl je previden 10. septembra 1847. Grozna nesreča se je pripetila 4. aprila 1862. Na Vovčnarski Gorički za Horjulom so lomili delavci kamenje za novo šolsko poslopje. Kar se odtrga skala in pade na glavo 42letnemu Janezu Trček iz Horjula, št. 45. Bil je na mestu mrtev. Drugemu, Antonu Zdešar iz Horjula št. 44, staremu 29 let, je padla na trebuh ter ga smrtno ranila. Šestletno Ivano Čepon iz Horjula h. št. 37 je ubilo hrastovo bruno dne 20. februarja 1872. Mlinsko kolo je umorilo 5letnega Štefana Škof l. 1808. Nekaj faranov je tudi utonilo. L. 1802. so potegnili iz vode 44letnega Jožefa Tomšič, ki je bil doma v Podolnici. Slučajno je utonila 18. maja 1822 poldrugo leto stara Agata Zamejic z Vrzdence h. št. 41. Jakoba Zdešar iz Zaklanca, starega 29 let, so dobili ljudje v vodi dne 7. januarja 1837. Naslednje leto v novembru je utonil

10letni Valentin Grbec s Samotorice h. št. 5. Pet let kasneje so izvlekli iz vode 66letnega Lovrenca Rojic iz Horjula h. št. 19. Nedavno sta utonila dva otroka, dne 19. oktobra 1891 dveletna Marija Rudolf iz Zaklanca h. št. 1, in 11. marca 1894 petletna Polona Malavašič z Vrzdence, h. št. 44. — Zmrznila sta v horjulski fari dva človeka, in sicer 20. januarja 1888 mežnarjeva žena Marijana Stanonik s Samotorice, stara 35 let. Pod cesto, ki vodi čez hrib Župnik, so dobili ljudje 29. nov. 1890 Janeza Cankar, 30letnega kočarjevega sina iz Dvora, h. št. 2. — Ogljene sopare so zadušile dne 9. februarja 1848 na Ljubgojni h. št. 13 stanujočo 61letno Marjeto Marinčič. — Tudi konji so ubili nekaj faranov. Dne 4. septembra 1833 je umrl 50letni Martin Fajdiga iz Zaklanca. Konj ga je udaril s kopitom in povzročil njegovo smrt. Isto se je pripetilo Francetu Lušinu iz Horjula, h. št. 37, ki je umrl v septembru 1835. — Trije so bili povoženi, namreč dne 19. junija 1835 Andrej Terček z Ljubgojne hiš. št. 1, star 55 let, dne 15. januarja 1846 Lovrenc Železnik z Vrzdence h. št. 17, star 19 let, in 8. januarja 1873. l. je umrl povožen 28letni Valentin Kogovšek z Vrzdence, h. št. 16. — Gad je pičil 9letnega Janeza Bradaško s Samotorice, h. št. 11. Deček je umrl 5. oktobra 1878. — Vsled poboja je umrl tekom časa samo 30letni Martin Fabijan iz Horjula h. št. 57. Ubili so ga v Podolnici dne 14. januarja 1821. Slučajno je bil ubit 17. maja 1836 Tomaž Grabelšek iz Podolnice, h. št. 1, star 25 let. Vsled slučajno prizadete smrtne rane na glavi je umrl 21. junija 1847 na Vrzdencu h. št. 12 Anton Jerin, 67 let star. — Smrt si je poiskala tudi med kolesarji horjulskimi svojo žrtev. Dne 24. avgusta 1896 je trčil zidarski mojster Martin Kogelšek iz Horjula na cesti pri Glineah tako nesrečno ob drugega kolesarja, da je na mestu mrtev obležal. Šestdesetletnemu možu je kri hipoma pridrla iz ust in nosa. Ko so prihiteli ljudje pomagat, je ravno izdihnil svojo dušo.¹⁾

Malo Horjulcev preživi devetdeseto leto. L. 1792. je umrl za starostjo na Vrzdencu hiš. št. 22 Valentin Jereb, star 97 let. Na Korenu (sedaj v pogrjski fari) je doživela l. 1808. Barbara Jereb 92 let. Leta 1813. je umrla v Horjulu 90letna Marija Prošnik. 93 let je spolnil leta 1821. Florijan Slovša z Vrzdence hiš. št. 33. Na Vrzdencu so pokopali l. 1826. Martina Jereb. Umrl je v hiši št. 22, star 94 let. Valentin Pečovnik iz Zaklanca h. št. 5 je umrl 91 let star l. 1847. Šest let kasneje so pokopali na Vrzdencu Andreja Korenčan, ki je tudi spolnil 90. leto. Sedaj že nad štirideset let ni bilo farana, ki bi bil dosegel tako častljivo starost. Pripomniti je treba, da je bil leta 1878 najstarejši izmed Horjulcev

¹⁾ Prim. Slovenec 1896, št. 194, 195 in Domoljub 1896, št. 17.

njihov vč. g. duhovni oče Aleš Jerala, ki je dosegel lepo starost 86 let.

Kolero, ki je razsajala v Horjulu l. 1855., so smatrali ljudje za zasluženo kazen božjo. Janez Volčič popisuje dva dogodka iz leta 1855. v „Šmarnicah Marije Device“, katere je priredil Luka Jeran za leta 1865. Glasita se sledeče:

L. 1855. je po naši ljubi domovini huda morivka — kolera — razsajala in pretresala je tudi zastarana, zaraščena srca. V vasi H.¹⁾ je bilo vse kolikor toliko bolno; več²⁾ jih je tudi pokosila smrtna kosa ter jih naglo naglo postavila pred pravičnega večnega Sodnika. Gospod oče ali pastir te duhovnije³⁾ so tudi zboleli. Sam⁴⁾ sem bil. Sreča velika je bila, da je le po domači vasi bolezen hudo razsajala. Vedno sem se bal, da bi še po drugih vaseh ne začeli bolehati ljudje, in čudno se mi je zdelo, zakaj samo te Bog tako obiskuje. Hodili pa smo na vse kraje s procesijami, prosit milega Boga, da bi vzel od nas to strašno šibo.

Neki popoldan, ko sem kakor vsaki dan celo vas obhodil, nevarno bolne spovedal in potem obhajal, pridem ves zdelan proti večeru domov ter grem k bolnemu gospodu očetu. Pripovedujem, ktere sem vse spet previdel, in pristavim: Hvala vendar Bogu, da vsaj po drugih vaseh še ni te šibe!

Nekako bridko-milo mi gospod oče pripovedujejo, da Gospod Bog naše vaščane tepe (med drugim tudi zato), ker ne spolnujejo storjene obljube. Se vé, da hitro povprašam, kaj in kako mislijo? Pravijo mi zdaj, ko se je prvokrat pritepla kolera v to dolino, menda 1836. leta? so storili vaščani obljubo: Ako jim Bog prizanese, bodo najeli sv. mašo v hvaležen spomin vsako leto sv. Roka dan. Ene leta so to opravljali, ker pa ni bilo več kolere in jim je bilo nadležno pobiranje za to mašo, so prepustili košček pašnika neki vdovi s pogodbo, da naj ona skrbi za spolnovanje te obljube. Toda ta pašnik so ji kmalu spet vzeli, in se vé, da ona ni bila dolžna plačevati za vaščane. Tako je vse zastalo.

Precej v nedeljo sem jim očital to nezvestobo do Boga in pristavil, da so dolžni, ne le samo obljube spolnovati, ampak tudi gledati, da se opravijo zastale maše. Bog namreč nikogar ne sili, naj dela obljube; kdor jo je pa storil, jo Bog od njega tirja. Tako uči sveto pismo. Saj še pri tem, kar človeku obljubimo, moramo biti mož-beseda. Nekteri so me malo pisano gledali, pa obljuba se je ponovila in vse se je popravilo.

Med tem smo v hudi sili večjidel po vseh bližnjih cerkvah že s procesijami Boga prosili, ter svetnike na

pomoč klicali. Nikoli ne bom pozabil, kako bridko mi je bilo, ko smo šli k sv. Hermagoru in Fortunatu v bližnjo faro, in je, kakor sicer večjidel vsak dan, mrličem zvonilo. Takrat pa sta tudi ležala mož in žena¹⁾ na pokopališču pod slabo lopo, katero smo v naglici zbili in iz vej naredili.

Na sv. Roka dan so gospod oče, ki so bili med tem že ozdraveli, doma maševali, potlej pa v dolgi procesiji gremo iz farne cerkve na božjo pot k Mariji Devici na Dobrovo. Ko smo zmolili vse tri dele svetega roženkranca in tudi odpeli oboje litanije, smo šli bolj po samem in ne več v procesiji. Pa kmalu so se napravile trume, ki so ali molile ali pa v petih litanijah Marijo pomoči prosile. Po dolgi dolini daleč na okrog se je razlegalo naše milo petje na višave proti nebu.

Pređen pa smo prišli do romarske cerkve, smo se spet zbrali v dolgo procesijo in pripeli smo k Materi božji, kjer so dosegla verna srca že od davnih časov toliko milosti in dobrot. Šlo nam je gotovo od srca. Veliko solzic je zalivalo spokorna lica, zakaj ko sila pride, se upregajo tudi stari hrasti, mečijo se tudi neukretna srca. Gospod dušni pastir romarske cerkve so nam radi privolili, da smo imeli veliko mašo z blagoslovoma, in zares milo smo k Bogu zdihovali, srčno se Mariji, mogočni nebeški kraljici, priporočevali: in — ne zastoj! — Poživljeni in potrjeni s pobožno molitvijo smo se vrnili proti domu. In od tistega dneva nobeden več ni vnovič zbolel, nobeden več ni umrl za to boleznijo.

Drugi dogodek²⁾ nam pripoveduje smrt nekega rudokopa, ki je tisto leto umrl za kolero v Horjulu:

Bilo je v poletnem času l. 1855., ko je razsajala huda morivka, grozovita kolera po naši ljubi domovini. Bil sem takrat za duhovnega pomočnika v H... fari. Na Šmarjetno nedeljo je prvi³⁾ zbolel za kolero. Med krščanskim naukom sem ga moral iti v naglici previdet. Za tem, ki je tudi umrl, jih je kmalu več zbolelo in v domači vasi, ki šteje okoli devetdeset hiš, menda ni bilo nobenega človeka, da bi nič ne bil skusil te strašne bolezni. Takrat je bilo, da so na poti proti bližnji fari kopali rudo, od Pečevja tje naprej. Neko popoldne prisopiha mož ter s solznimi očmi hitro pravi, naj hitim, kolikor premorem, ker nekega rudarja⁴⁾ je kolera hudo prijela; težko da bi ga še živega dobil, ker se že malo zavé. Se vé, naglo vzamem sv. olje in tekla sva v jedni sapi čez vas, pod Pečevjem čez griče proti bližnji fari. Po poti pa sem zdihoval k Mariji, nebeški kraljici, naj meni daruje tega bolnika, in to nekako otroče in s

¹⁾ Jakob in Mina Filipič iz Horjula št. 54, umrla 4. avgusta 1855. — ²⁾ Str. 305. — ³⁾ Janez Korenčan iz Horjula, h. št. 16.

⁴⁾ Mihael Trojan iz Dražgoš na Gorenjskem.

¹⁾ Horjul. — ²⁾ 25. — ³⁾ Aleš Jerala. — ⁴⁾ Janez Volčič.

tako trdnim zaupanjem, kakor da bi mi tega nikakor ne mogla odreči mogočna Gospa. Mož, ki je z menoj šel, je že komaj dihal, tako sva šla. Ko prideva do rudnika, je bil pri bolniku še nekdo. Prvi pogled je bil na bolnika, ki me, mrliču popolnoma jednak, bridko milo pogleda. Hudo ga je vilo, da si revež ni mogel nič pomagati. Še jedenkrat zdihnem k Mariji, ponovim svojo prošnjo, ogrnem štolo in se vsedem na tla k bolniku, ki je ležal pod tepkovim drevesom. Kolikor je mogel, se je spovedal in dejal sem ga v sv. olje. Ohladilo se mi je srce in vesel sem bil, ker je uslišala Marija mojo otročje-zaupljivo prošnjo. To mi pa sedaj ni bilo več dosti. Saj tudi berač, ako mu radovoljno podariš dar, dobi upanje, in — ne mara — še drugega prosi. Tudi jaz sem tako storil. Povpraševal sem sedaj, kam je zahajal bolnik ob prostem času. Povedali so drugi, ker sam ni mogel, da je prihajal včasih v domačo vas v neko hišo¹⁾ in da ima tam še nekaj svojih rečij. Med tem sem še bolj srčno prosil Marijo, naj mi izprosi še to milost pri svojem milem Jezusu, da bom zamogel tudi obhajati tega bolnika. Težko pa, sem si mislil, bom prišel sem z Bogom, ker bržkone me čaka doma zopet kaka druga pot in gospod oče so tudi zboleli. Rekli so mi pa pričujoči, da bodo peljali z vozom bolnika v farno vas in ako bode mogoče, ga bomo še z Bogom prevedeli. Še bolj srčno zdihujem k Mariji in se ločim od bolnika z opominom, naj tudi on zdihuje k Mariji, ki je pomoč in tolažnica žalostnih, da mu bo izprosila milost, da bo zamogel biti previden s sveto popotnico. Med potjo, domov gredoč, sem večkrat ponovil svojo prošnjo. Moje zaupanje ni bilo zastoj. Zvečer ga pripeljejo v domačo vas. Hitro smo ga prevedeli in z Bogom zedinjen je izdihnil svojo dušo, ves udan v voljo nebeškega Očeta.²⁾

C.

Poročenih je bilo:							
v letu	parov	v letu	parov	v letu	parov	v letu	parov
1787	7	1796	8	1805	15	1814	13
1788	3	1797	15	1806	13	1815	3
1789	11	1798	9	1807	9	1816	5
1790	12	1799	5	1808	10	1817	4
1791	9	1800	12	1809	15	1818	4
1792	7	1801	11	1810	22	1819	8
1793	10	1802	17	1811	11	1820	10
1794	8	1803	7	1812	2	1821	9
1795	17	1804	8	1813	—	1822	4

¹⁾ V Horjulu h. št. 64. — ²⁾ Umrl je 8. avgusta l. 1855.

Poročenih je bilo:							
v letu	parov	v letu	parov	v letu	parov	v letu	parov
1823	2	1843	15	1863	6	1883	9
1824	2	1844	10	1864	12	1884	11
1825	6	1845	8	1865	6	1885	13
1826	6	1846	10	1866	6	1886	10
1827	7	1847	10	1867	8	1887	11
1828	11	1848	13	1868	5	1888	12
1829	3	1849	9	1869	15	1889	5
1830	6	1850	11	1870	17	1890	8
1831	6	1851	3	1871	7	1891	6
1832	7	1852	5	1872	10	1892	5
1833	6	1853	7	1873	8	1893	7
1834	7	1854	3	1874	13	1894	9
1835	10	1855	8	1875	13	1895	8
1836	6	1856	8	1876	10	1896	10
1837	13	1857	8	1877	14		
1838	10	1858	11	1878	7		
1839	10	1859	7	1879	9		
1840	9	1860	11	1880	6		
1841	11	1861	7	1881	15		
1842	5	1862	5	1882	6		

Včasih so se ženili prav mladi farani. Tako se je poročil l. 1795. Šimen Vrhovec, star 17 let, z 22 letno Mino Janša. Tri leta kasneje je vzel v zakon 28letni Jurij Kos nevesto Katarino Stanovnik, staro 15 let. 29letni Gregor Zamejic se je poročil l. 1804. s 16 letno Jero Železnik. Leta 1806. je bila nevesta Helena Sluga stara 14 let in ženin 25 let. Jožef Šušteršič je spolnil 17 let, ko je stopil v zakon l. 1808. z 18 letno Uršulo Lotrič. 16letni Janez Kucler se je poročil leta 1809. s 24 letno nevesto Heleno Tomšič. Mica Raztresen, rojena l. 1802., se je poročila leta 1818. s 27 letnim Jakobom Merlak. L. 1840. je bil star ženin Blaž Bizjan 17 let, ko se je poročil z 22 letno Mino Šušteršič. Tudi Anton Dolenc se je oženil l. 1841. z Mico Lešnjak, ki je že spolnila osemindvajseto leto, dočim je bil ženin star šele 17 let. Nevesta Primoža Žvokelj, ki se je poročil l. 1877., je bila 19 let mlajša. Stara je bila šele 16 let.

Nasprotno si tudi stari vdovci radi poiščejo mlade neveste. L. 1790. se je oženil 60letni Anton Brdnik s 25 letno Nežo Samotorčan. Andrej Čepon, vdovec s šestimi križi je vzel v zakon l. 1801. Elizabeto Zamejic, staro 25 let. Martin Grampovčan, star 49 let, se je poročil l. 1820. z Marijo Gabrovšek. Še bolj nenavadna je bila leta 1793. poroka 24 letnega Matevža Zorc z 49 letno vdovo Nežo Grabeljšek.

(Nadaljevanje prih.)

Vsebinska. Zgodovina horjulske fare.
(Nadaljevanje.)